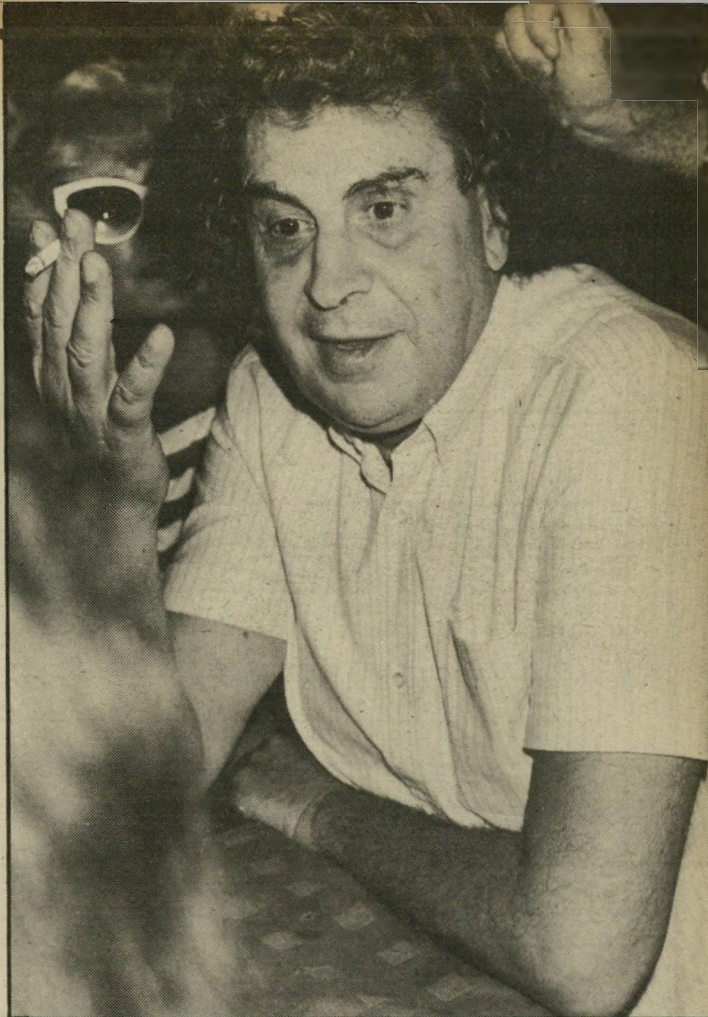

מיקיס תיאודורקיס

בשיחה עם אורי אבנרי

משה דיין רצה לעזור לנו לארגן התקוממות נגד מישטר הקולונלים?

הגרמנים דנו אותנו למוות, נתנו לנו אתים ואמרו לנו לחפור את הקברים!

בארצות הקומוניסטיות - כמו צפון קוריאה - קם סוג חדש של מלוכה?

ניצלתי בחדר-העניים של הגסטאפו בגלל ואגנר ובטהובן, באך ובדאמטי!

אחרים. לחמתי בנאצים, כי הנאצים הוא אלימות. החוק יכול להיות אלים. הניצול הוא אלים, הבערות היא אלימות. העוני הוא אלימות.

תליה, יריה

ועינויים

דגמנים תפסו אותי ודנו אותי למוות. הם לקחו אותי יחד עם אחרים, נתנו לנו איתם ואמרו לנו לחפור את הקברים שלנו. כפעם הראשונה נאסרתי עם המישה אחרים. דנו אותנו לתליה. לקחו אותנו לכפר, כדי לתלות אותנו בכיכר המר-כזית, אבל הכפר היה נטוש, הם שרפו אותו. יצאנו אל מחוץ לכפר, אמרו לנו לחפור את הקברים. אבל לפני שהסי פיקו לירות בנו, באו פרטיזנים וזרקו פצצה לעבר הגרמנים.

הפלסטיניים. שגורלם דומה.) היינו מישפחה לא-שייכת. אבי היה פקיד ממשלה, וכל שנתיים העבירו אותו ממקום למקום. זה הוסיף לחוסר-השורשים שלי.

מכיוון שלא הייתי שייך, לא יכולתי לשחק עם הילדים האחרים. למרתי לשחק עם עצמי, לשיר לעצמי. אולי זה גרם לכך שאני אדם כורר, שייך ולא-שייך.

אני זוכר שגרנו ומרמה באי לסבוס. בקיץ, כשהיה חם, היינו ישנים בלילות בחוץ, מתחת לכיפת-השמיים. הייתי שוכב ומסתכל בכוכבים, ומקשיב לרחש הים, והיתה לי הרגשה של הארמוניה, של שלמות. מאז אני מחפש את הארמוניה בין האדם והטבע, ובין אדם לאדם. הארמוניה היא אהבה. אני שונא פגיעה בבעלי-חיים, פגיעה בצמחים, ופגיעה בבני-אדם - כסדר זה.

הסוציאליסטים והסוציאלי-דמוקרטים במערב, כמו מיטראו ופפנדיראו, ולכן ביטלו את כל הקונצרטים שלי בברית-המועצות.

ישוע

ומרכס

אני יווני, אבל אין לי שורשים מבשום מקום מסויים כיוון. אבי היה בן האי כרתים, והיוונים מתייחסים אל אנשי-כרתים כאל אני-שים מבחוץ. אמי היתה בת מישפחה יוונית מאסיה הקטנה (תורכיה). כאשר גורשו היוונים מתורכיה בהמוניהם, בשנות ה-20, הם לא נקלטו בחברה היוונית. הקימו להם מעברות ושכונות-עוני ליד הערים, והם מעין-פליטים עד עצם היום הזה, אחרי יותר מ-50 משנה. הם לא שייכים.

(אולי מכאן השתתפותו של תיאודוראקיס בריגשות הפליטים

"אני לא שייך!"

הקציני הגרמני נהרג. האחרים נבהלו וברחו. מישהו מהם הספיק לירות בנו. שניים מאיתנו נהרגו במקום, ואחד נפצע.

אחננו, השניים שלא נפצענו, שכחנו והעמרנו פני מתים. הגרמנים הסתלקו. החבר השני ואני לקחנו את הפצוע. נכנסנו ליער. הפצוע ביקש מים, והחבר השני יצא לחפש מים.

הגרמנים שילחו בנו כלבים, טיפסתי על עץ והרמתי גם את הפצוע על העץ. כלב אחד תפס אותי ברגל. שמתי את הפצוע ליד על העץ וכך ישכנו כל היום וכל הלילה. בבוקר ראיתי שהחבר מת.

נשארתי על העץ עוד יום ועוד לילה, כשהכלבים מסביבי. החבר, שיצא לחפש מים, חזר בליוויית איכרים מהסביבה. הם הביאו אותנו לעיר הסמוכה, טריפוליס, ושם מסר אותנו אחד האיכרים לידו האיטלקים.

אלה העבירו אותנו ליד הגסטאפו. שם ניצלתי מפני שהייתי תלמיד בקונסרבטוריון.

כשנתנו לי תעודת-זהות, וביקשו לצייין עמד איש אסיאס גבוה מאוד, בגסטאפו לקחו אותי ואת החבר שלי לחדר-העינויים. התחילו לענות את החבר שלי. אותי העמידו ליד הקיר, ולירי עמד איש אסיאס גבוה מאוד, יותר גבוה ממני, ובכל פעם שניסיתי להפנות את הראש הוא הלם בראשי. לבסוף תכחו לחברי את אבריהם, והוא מת.

אז הם באו לקחת אותי. אחד אמר לי בגרמנית: "תן את תעודת-הזהות שלך!" ואז הוא קרא: "מה, אתה מלחין? באי? בטוהובן? בראמס? ואגנר?" ואני גימד

לחלק מיוון היה אז כבוש בידי הגרמנים, ושאר החלקים נמסרו לבעלי-בריתם, האיטלקים.

מגיל צעיר אני מחבר מוסיקה. בשנות-העשרה שלי חיברתי סימפון ניות. שלחו אותי לקונסרבטוריון ללמוד מוסיקה, קומפוזיציה. זה כבר היה אחרי כיבוש יוון בידי הנאצים, ואנחנו, תלמידי הקונסרבטוריון, התי-חלנו לפעול נגדם. כך נעצתי כפעם הראשונה על-ידי הגרמנים.

ככית-הסוהר באתי כפעם הראשונה במגע עם המרכסיסטים, הקומוניסטים. הם היו היחידים שלחמו בגרמנים, הבורגנים, הימין והמרכז - לא לחמו בגרמנים. הקומוניסטים נתנו דוגמה אישית, במעשים ולא רק מילים.

זה חשב להבין. אני באתי אל הקיר מוגיזם הרלת של הפטריוטיזם. תחילה היה הפטריוטיזם, המילחמה בנאצים, ואחרי כן באה האידיאה.

לפני המילחמה (מילחמת-העולם השנייה) שלטה ביוון היקטוריה הימנית של הגנרל ג'וז' מיטאקאס. הקומוניזם היה מתוץ לחוק ולא היתה הסכרה קומוניסטית.

באופן כללי אני מקבל את המר-כסיום, כתיאוריה פרגמטית. האידיאה של האהבה, אהבת האדם, היא אידיאה נוצרית. ואילו הקומוניסטים מטפלים בעובדות. שילוב השניים ביחד יוצר הארמוניה, שילוב של ישוע ומרכס.

את הארמוניה בין אדם לאדם קשה יותר להשיג מאשר פיתרונות כל-כליים. אנחנו חייבים לחיות ביחד, אבל זה קשה. זה כמו שאמר סארטר, "הזולת הוא הגנינום".

באותם הימים היתה התעלות אוניברסלית, כולם לחמו בנאצים. ברית-המועצות, ארצות-הברית, האני-גלים, האירופים, סין, כולם. זה היה אידיאל העתיד. חיפשתי את אלוהים, ומצאתי אותו במאבק; זאת היתה ההתפתחות שלי.

אני שונא את האלימות. אבל ההג-דרה שלי של אלימות שונה מזו של

בזכות המבוכה ובגנות הטיח

אני אוהב את מיקיס תיאודוראקיס.

הוא יווני. הוא יווני של כל הדורות. הוא יווני בכל מילה שהוא אומר. בכל תיו שהוא שר.

האידיאלים שלו הם יוונים: הארמוניה, שלמות, אהבה, יופי. בעיקר הארמוניה. וגם דמוקרטיה.

מכיוון שהוא דמוקרט אמיתי. דמוקרט יווני, אין הוא יכול להיות לקומוניסט מאורגן. איש-שורה ממושע בגוף סמכותי. הוא מזלזל במיפלגות, במנהיגים, בדוקטרינות.

היוונים הקדומים נהגו לגרש, ואף להוציא להורג, מנהיגים ומצ-ביאים שהצליחו יותר מדי. הם חששו שמא יהפכו לעריצים. מיקיס עדיין דוגל בדיעה זו.

במידה מסויימת, גורלו הוא הגורל של דורנו. הוא שונא אלימות. אך הוא נאלץ להילחם ולהרוג. הוא יכול היה להקדיש את חייו לאמנות הצרופה, לחיבור סימפוניות. אך מצפנו הכריח אותו לצאת למאבק נגד העריצות, העוולות, הדיכוי, הבערות, העוני.

הוא אוהב את כל החי והצומח, את הטבע והכוכבים. התיאוריות אינן מעניינות אותו. הוא מעדיף את החיים, וכך צריך להיות.

הוא קומוניסט, אנארכיסט, הומאניסט, דמוקרט. מבחינה מסוי-ימת, הוא אחד מבנות הגל הנוכחי של הירוקים-השמאליים. ה"דוגלים ב.דמוקרטיה ישירה", בהגנה על הסביבה והטבע, באי-אלימות. כיום הוא דוגל בזכות המבוכה. אין הוא עוסק בפולי-טיקה. "מה שיש לי לומר אני אומר בשיירים!"

יחסו לסיכסוך הישראלי-פלסטיני הוא חלק מסירובו להתאים את עצמו למיסגרות קבועות ונוקשות. אין הוא רוצה לבחור בין שני הצדדים. הוא תומך בשניהם. הוא דוגל בזכותם של שני העמים - הישראלי והפלסטיני - לחרות, לעצמאות, להגדרה עצמית. משום-כך הוא תומך בזכותה של ישראל לקיים ולבנות, וגם בזכותה של הפלסטינים למדינה משלהם ולייצוג משלהם - אשף.

ערב צאתו מן הארץ רשמתי מפיו את המונולוג הזה. אין הוא מאורגן ושיטתי, כי כזה איש.

הוא דיבר בצרפתית, שבה הוא שולט להפליא. ובאנגלית, שבה הוא שולט פחות. עמוס קינן עזר בתרגום מצרפתית.

לפני כן, במסיבה שערך כמה חברים לכבודו, התבקשתי לומר כמה מילים של ברכה. אמרתי: יש בליבי שתי תיקות. הראשונה: שלעולם לא נימצא אנחנו במצב שבו מצבת אתה את עצמך אחרי הפיכת הקולונלים. שעולם לא יקרה בדבר הזה אצלנו. אך אנחנו יודעים שזה יכול לקרות בכל מקום. גם כאן. והתיקונה השניה: שאם חלילה זה יקרה גם לנו, שנעמוד בזה בגבורה ובאומץ-לב כמו שעמדת בזה אתה."

קראו כל בעניין ההימנון, שעורר

ב-1981 בא יאטר ערפאת לאתונה, לכיכור רישמי אצל ראש-הממשלה, אנרייאס פפנדיראו. באותה שנה הכירה יוון באשף, והעניקה לנציגות שלו מעמד של שגרירות. ערפאת ביקש ממני לכתוב מנגינה להימנון, וכך עשיתי.

אינני יודע מה קרה להימנון זה לאחר מכן. את המנגינה השמיעו כמה פעמים ברדיו בכיירות, בלי מילים.

(לפי בקשתי, שר תיאודוראקיס את המנגינה, כשהוא מחזיק בידו את הרשם-קול הקטן שלי. לשיר את זה בישראל! זה מוזר! אמר).

יש שלוש אפשרויות. האחת: שיש מילים, וששרים את זה. אך לפני שנתיים הייתי בתונים, ואז עוד לא היו מילים.

האפשרות השנייה היא שבתוך אשף יש יסודות המתנגדים לעמדת. ידוע שאני מתנגד לטרור. באשף יש טרוריסטים ואנטי-טרוריסטים. יש תומכי ערפאת ומתנגדיו, יש הרבה מאוד אנטי-קומוניסטים. עמדותיי ב"עניינים אלה ידועות. אולי היליטו שבגלל השקפותיי לא יחברו ממילים למנגינה.

האפשרות השלישית היא שבגלל ההתנגדות שלי לפפנדיראו החליט ערפאת לגנוז את השיר. ערפאת מיווד עם פפנדיראו, וחוקק לו מבחינה פוליטית. אולי חשב שאימוץ מנגינה משלי יכול להפריע ליחסים אלה.

זה קורה לי בכל מיני מקומות. זה עתה ביטלו את כל ההופעות שלי בגרמניה המזרחית, מפני שפפנדיראו מיווד מאוד עם ראשי המישטר בגר-מניה המזרחית. ביטלו את כל הקונ-צרטים שלי שם.

אותו הדבר גם בכרית-המועצות. לגורבאצ'וב יש גישה פוליטית חדשה. הוא רוצה לשפר את היחסים עם